

A VIRTUÁLIS PÉNZESZKÖZÖKKEL ÖSSZEFÜGGŐ JOGI KÉRDÉSEK AZ ADÓJOG TERÜLETÉN

HALÁSZ Zsolt
egyetemi docens (PPKE JÁK)

1. Bevezető gondolatok

A virtuális valuták vagy virtuális eszközök megjelenése számos jogi és szabályozási kérdést vet fel. Hogyan lehet ezen eszközöket definiálni és osztályozni? Pénznek vagy értéknek, vagy adatoknak, vagy vagyonnak, vagy a tulajdon egy sajátos eszközének kell-e őket tekinteni? Milyen következményekkel járnak a besorolás különböző megközelítései?

A szabályozás területén gyakran felmerül egy nagyon általános kérdés is, nevezetesen hogy a virtuális valutákat egyáltalán szükséges-e szabályozni? Ha igen, mit és hogyan lenne szükséges és célszerű szabályozni? Ha ezt a témát az adózás sajátos területén keresztül közelítjük meg, akkor könnyű megérteni, hogy egy bizonyos szintű szabályozás, ezen belül is különösen világos meghatározások, egyértelműen meghatározott kötelezettségek, egyértelmű kategóriák nélkülözhetetlenek.

A virtuális valuták nagyon eltérő hatással vannak a pénzügyek különböző területeire (például a hitelezésre és más pénzügyi szolgáltatásokra, az adózásra, a bűnüldözésre stb.), amelyeket szintén nem lehet figyelmen kívül hagyni a szabályozás kialakítása során.

Vita tárgya, hogy a virtuális eszközöket pénznek kell-e tekinteni. Különbőféle megközelítések léteznek (központi bankárok, ügyvédek, adóhatóságok és tanácsadók stb. által), amelyek mindegyike egymásnak sok tekintetben ellentmondó, de megalapozott érveket tesz az asztalra. Az adózás, adóztatás tekintetében leginkább célravezető módszer a virtuális eszközök pénzként történő elismerése lenne.

Meg kell azonban jegyezni, hogy vannak további lényeges kérdések, amelyek szintén megalapozott válaszokat igényelnének, így például a virtuális pénzek és pénzügyi/monetáris szuverenitás összefüggései; a monetáris politikai kérdésekre gyakorolt hatások; a virtuális pénzek eredete; fizetési műveletek virtuális pénzben történő lebonyolítása; hitel- és kölcsönügyletek; befektetési jogi kérdések. Ez a cikk azonban csak az adózással kapcsolatos kérdésekre összpontosít.

2. A virtuális pénzek, a virtuális pénzek piaca és felhasználási területe

Az első virtuális pénzt 2009-ben hozták létre. Azóta ezen eszközök száma gyorsan növekedett: 2018 januárjában számuk 1500, míg 2019 júniusában már több mint 2200 volt, valamivel több mint egy évvel később pedig 3000. 2019-ben a virtuális valuták száma exponenciálisan növekedni kezdett, év végére meghaladta az 5000-et. 2020 áprilisában a számláló 5300-ot mutatott.

Az összes virtuális pénz piaci értéke 200 és 250 milliárd dollár között ingadozik (amely összehasonlítható a magyar GDP értékével, amely 130 milliárd dollár körül alakult 2019-ben). A domináns virtuális valuták a Bitcoin (a piaci kapitalizáció kb. 65%-a) és az Ethereum (8-9%).¹

A virtuális valuták nem olyan speciális eszközök, amelyeket csak valamely messzi, messzi galaxisban használnak. Jelenleg már mindennapi használatban vannak észrevehető mennyiségben, például pénzügyi szolgáltatásokban (P2P platformok által közvetített kölcsönök vagy hitelekhez felhasznált fedezetek formájában), pénzáttalási szolgáltatásokban, valamint a termékek és szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítésében is. Megjelenhetnek vállalkozások és magánszemélyek bevételeiként (mint bányászat nyeresége vagy virtuális pénzben teljesített fizetések formájában), továbbá egyes országokban (pl. Svájc) a társaságok saját tőkéjeként is. Lehetnek továbbá a hagyományos pénzügyi eszközökhöz hasonló befektetések célpontjai is.

Természetesen számos jogi kérdés merül fel a virtuális pénzek megjelenésével és használatával kapcsolatban, így például:

- a P2P-kölcsönökkel kapcsolatos új jogi kihívások, a hagyományos pénzügyi szolgáltatásokra alkalmazandó szabályozás fényében;
- a virtuális valutában folyósított kölcsönök kockázatkezelésének szabályozása – miként lehet kezelni a devizahitelek kockázataihoz hasonló jellegű kockázatokot;
- a hitelfedezetként használt virtuális eszközökkel kapcsolatos kérdések;
- az ügyfelek és a befektetők védelmének szabályai, pontosabban ezek hiánya;
- a pénzváltási szolgáltatások szabályozási módszere (a hagyományos és a virtuális valuták között váltási tevékenység esetében);
- a virtuális valutában végrehajtott fizetési műveletek kérdése, különösen olyan konkrét esetekben, mint a munkabér vagy az adók megfizetése;
- a virtuális pénzek használata a pénzmosás és terrorizmus finanszírozás területén;
- a társasági jog konkrét kérdései (alaptőke virtuális eszközben, illetve csődjogi kérdések);
- végül az adózás kérdése: milyen típusú jövedelmet szükséges és lehetséges adóztatni és milyen módszerrel; vagy hogyan lehet a jelenlegi áfa-rendszer szerint adóztatni a virtuális pénzzel kiegyenlített ügyleteket?

¹ Forrás: www.coinmarketcap.com

3. A virtuális pénzek főbb jellemzői

A hagyományos (fiat) és a virtuális pénzek közötti egyik fő különbség az utóbbiak nem szabályozott jellege. Nem szabályozott a kibocsátásuk, létrehozásuk, és sok tekintetben a felhasználásuk sem, azonban egyre több állam kezd el többé vagy kevésbé részletes szabályokat bevezetni és alkalmazni e kérdések tekintetében. Jelenleg szinte bárhol, bármely fejlesztői csoport létrehozhat saját új virtuális pénzt. A kibocsátók/fejlesztők általában nem ismertek, a felhasználók nem is a kibocsátókban, hanem magában a rendszerben bíznak.

Mivel a virtuális pénzeket egyetlen állam vagy központi bank sem bocsátja ki, mögöttük nincs semmilyen államhoz köthető jogi háttér vagy állam által nyújtott garancia. A központi bankok nem ismerik el őket valutaként, hanem virtuális eszközként hivatkoznak rájuk.

A nem szabályozott használat azt jelenti, hogy – ahol nem tiltottak (a világ legtöbb országa ilyen) – bárki létrehozhatja, használhatja és elfogadhatja, de csak saját felelősségére. Amint a virtuális pénzeket általában, úgy a hagyományos és a virtuális pénzek közötti átváltási szolgáltatásokat sem szabályozzák, és a hagyományos valuták közötti pénzváltási szolgáltatásokkal ellentétben az ilyen típusú szolgáltatások a legtöbb országban nem felügyeleti engedély-kötelesek.

Nem szabályozott természetük okán nem létezik hivatalos eljárás a megszüntetésükre vagy megszűnésükre sem. Bármely virtuális pénz jogtechnikai szempontból bármikor eltűnhet bármilyen hivatalos eljárás, garancia nélkül és ilyen esetben lényegében semmilyen érdemi kártérítés nem várható az alkotóktól/kibocsátóktól (akik személye a legtöbb esetben nem is ismert).

Az általánosan szabályozatlan jogi természetük ellenére meg kell jegyezni, hogy a blokklánc- és a megosztott főkönyvi technológiát nem csak a virtuális valuták működtetésére használják. Svájcban a szövetségi kormány már benyújtotta a szövetségi törvénynek a megosztott elektronikus nyilvántartások technológiája fejlődéséhez történő hozzáigazításáról szóló szövetségi törvényt (DLT-törvényjavaslat)². A javaslattal kapcsolatos konzultáció 2019 márciusában kezdődött, de a törvényjavaslatot még nem hagyták jóvá. Ez a javaslat számos módosítást tartalmaz a hatályos szabályozás tekintetében, amelyekben a megosztott főkönyvi technológia a virtuális pénzeket túl más területeken is felhasználható. A legfontosabb újítások az értékpapír-szabályozást érintik (a DLT-jogok mint „új értékpapír-formák”), de számos módosítást javasolnak a csődjog, a nemzetközi magánjog, a pénzügyi szolgáltatási törvény és a kriptoeszközök felügyelete terén is, valamint megalkotni tervezik a blockchain alapú értékpapírok kereskedelméről szóló törvényt. Ezek a területeken kívül nyilvánvalóan a jogrendszer több további része is érintett, és megfelelő átalakítást igényel pl. a közigazgatás, a közigazgatási eljárás, az adózás, a tulajdonjog, a kötelmi jog, a végrehajtási eljárás területén.

Az elmúlt évek legátfogóbb szabályozási rendszerét Máltán hozták létre. A máltai parlament három törvényt fogadott el, amelyek meghatározzák a megosztott főkönyv

² Bundesgesetz Entwurf zur Anpassung des Bundesrechts an Entwicklungender Technik verteilter elektronischer Register, <https://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2020/329.pdf>

(DLT) alapú vállalkozások működésének alapját és meghatározza e vállalkozások működésével összefüggő biztosítékokat is: a virtuális pénzügyi eszközökről szóló törvényt (VFA-törvény), az innovatív technológiai megállapodásokról és szolgáltatásokról szóló törvényt (ITAS-törvény) és a máltai digitális innovációs hatóságot létrehozó törvényt (MDIA törvény).

A virtuális pénzek szabályozatlan jellege mellett van egy másik, hasonlóan fontos tulajdonság is, amely számos kérdést felvet, ez pedig a globális használhatóság. A virtuális pénzek felhasználhatók fizetési műveletek teljesítésére, és e fizetési műveletek teljesítésének eszközeit a világ bármely pontján lehet tárolni. Még ha néhány ország is próbálja megtiltani vagy korlátozni a virtuális pénzek használatát, ezek az erőfeszítések nem tudják ténylegesen megakadályozni használatukat. Megjegyzendő azonban, hogy a legtöbb országban a virtuális pénzek szabadon használhatók. A globális használat lehetősége előnynek és hátránynak is tekinthető. Általános következménye azonban, hogy az egyes egyedi szabályozások haszontalanok és hatástalanok, a virtuális pénzek kibocsátásához globális szabályozási válaszokra lenne szükség.

A technológiát illetően szükséges kiemelni a virtuális pénzek decentralizált természetét is. Ez azt jelenti, hogy nincs központi rendszerműködtető, az egész rendszer működése az interneten, a blokkláncon és a megosztott főkönyvi technológián alapul. Nincs olyan központi hatóság (mint a központi bank fiat-devizák esetén), aki létrehozza és kibocsátja a virtuális pénzeket. Ezeket az állami hatóságoktól független magánfejlesztők hozzák létre. Mivel az állami hatóságok nem vesznek részt a virtuális pénzek létrehozásában és működtetésében, az államok nem is tudják megvédeni a felhasználókat bármilyen szándékolt, vagy technikai meghibásodástól, adat-, és egyúttal értékvesztéstől. Amint azonban a több mint 5000 virtuális pénz példája mutatja, ezek az eszközök állami közreműködés nélkül is létezhetnek. A kérdés tehát nem az, hogy létezhet-e pénz állam nélkül, hanem sokkal inkább az, hogy léteznek-e államok, fennmaradnak-e és sikeresek-e saját kibocsátású pénz nélkül, különösen abban az esetben, ha a virtuális pénzek a jelenleginél nagyobb jelentőségre tesznek szert.

Végül egy további fontos kérdéskör, hogy a virtuális valuták mennyiben biztosítanak névtelenséget a felhasználóik számára. Sok felhasználó szerint ez ugyanolyan, mint a készpénz által biztosított névtelenség. Valójában a felhasználók ismertek a megosztott főkönyvi rendszerben, azonban nem természetes személyi adataikkal. A felhasználókat nyilvános kulcsaik/címeik alapján lehet azonosítani. A gyakorlatban a felhasználók valódi személyazonossága a legtöbb virtuális valuta esetében (például Bitcoin vagy Ethereum stb.) visszafejthető – ezt a helyzetet álnévtelenségnek vagy pseudoanonimitásnak nevezzük –, megállapítható, de egyesek esetében (például Monero, Zcash) esetében ez nem lehetséges. Mindkét helyzet – a valós és az álnévtelenség – lényeges jogi kérdéseket vet fel. A valódi névtelenség és a globális felhasználási lehetőség széles ajtót nyit a különböző törvénytelen tevékenységek számára, mint például pénzmosás, terrorizmus finanszírozása stb. Ugyanakkor az álnévtelenség adatvédelmi kérdéseket vet fel (például a virtuális pénzek tárolására használt pénztárcák átlátszóvá válnak, a bennük tárolt érték mindenki számára megismerhető).

4. Elismerhetők-e pénzként a virtuális pénzek?

A különféle hatóságok nyilatkozatainak áttekintése alapján megfigyelhető, hogy nincs egyetértés a virtuális pénzek jogi megítélésében, e téren alapvető nézetkülönbségek tapasztalhatók.

Az Európai Bankfelügyeleti Hatóság a virtuális pénzek fogalmát úgy határozza meg, mint

„az érték digitális ábrázolása, amelyet nem központi bank vagy hatóság bocsát ki, és értékét nem feltétlenül kell fiat valutához csatolni, de amelyet természetes vagy jogi személyek elfogadnak fizetési eszközként, és elektronikus úton továbbadható, tárolható vagy forgalmazható. A fő szereplők a felhasználók, a tőzsdék, a kereskedelmi platformok, a feltalálók és az e-pénztárca szolgáltatók.”³

Az Európai Központi Bank virtuális valutákról szóló jelentése nagyon hasonló fogalmi leírást használ. Az EKB rámutat arra, hogy a virtuális pénzek kulcsszereplőit nem szabályozzák, sem nem felügyelik, és a felhasználók nem részesülnek olyan jogi védelemben, mint például a visszaválthatóság vagy a betétbiztosítási rendszer, és jobban ki vannak téve a különféle kockázatoknak, amelyeket a szabályozás általában enyhít.⁴

Az Egyesült Államokban szövetségi szinten az IRS (a szövetségi adóhatóság) közleményt adott ki a virtuális pénzek jövedelemadó-kezeléséről. Az IRS a virtuális valutákat tulajdon tárgyaként kezeli, azonban az adóhatóság közleménye számos kérdést megválaszolatlanul hagy.⁵ A Canada Revenue Agency (CRA) a virtuális pénzeket árucikkeknek tekinti.⁶

A hozzáadottértékadó (HÉA) területén az Európai Bíróságnak egy konkrét ügyben kellett elemeznie a virtuális pénzek természetét és működését is.⁷ A Bíróságnak a következő kérdést kellett megválaszolnia: ellenszolgáltatás fejében teljesített szolgáltatásnyújtásnak minősülnek-e az értékesítő által az átváltási árfolyamba épített ellenérték fejében végrehajtott, virtuális deviza és hagyományos deviza átváltása, illetve visszaváltása formájában megvalósuló ügyletek? Döntésében a Bíróság kijelentette, hogy a

„bitcoin virtuális valuta, mint szerződéses fizetési eszköz nem tekinthető folyószámlának, sem betétnek, fizetésnek vagy átutalásnak. Ráadásul [...] a »bitcoin« virtuális valuta közvetlen fizetési eszköz az elfogadó szolgáltatók között. A nem hagyományos devizákat – vagyis az egy vagy több országban törvényes fizetőeszközöktől eltérő pénzeket – érintő ügyletek pénzügyi ügyletnek minősülnek annyiban, amennyiben e devizákat az ügylet felei a törvé-

³ European Banking Authority: *Opinion on 'virtual currencies'*. EBA/Op/2014/08 4 July 2014.

⁴ European Central Bank: *Virtual Currency Schemes – further analysis*. European Central Bank, February 2015.

⁵ IRS Notice 2014-21, 2014-16 I.R.B. 938.

⁶ Canada Revenue Agency Document No. 2013-051470117 of 23 December 2013.

⁷ C-264/14. Skatteverket v David Hedqvist ECLI:EU:C:2015:718 [22], [42], [49], [55].

nyes fizetőeszköz alternatívájaként elfogadták, és azoknak nincs más céljuk, mint az, hogy fizetőeszközként használják őket. Nem vitatott, hogy a „bitcoin” virtuális pénz sem nem tulajdonjogot biztosító értékpapír, sem pedig hasonló jellegű értékpapír. A Bíróság úgy határozott, hogy a fiat és a virtuális valuták közötti átváltási szolgáltatások a HÉA-irányelv alkalmazandó szabályainak értelmében vett pénzügyi szolgáltatásnyújtásnak minősülnek és ekként azt is megállapította, hogy ezek az ügyletek mentesülnek a HÉA alól.”

Noha sokan ezt a döntést a Bitcoin pénzként való általános elismeréseként ünnepelelték, eme ítélet nem tekinthető általános elismerésnek és számos korlátját figyelembe kell venni. Először: a Bíróság ítélete általában nem alkalmazható az összes virtuális pénzre, csak a fiat-devizák és a Bitcoin (csak) közötti csereügyletekről szól. Másodszor, a határozat nem az átváltási szolgáltatásokon kívüli egyéb HÉA-kérdésekkel foglalkozik. Nem ad útmutatást például az adóalap kiszámításához áruk vagy szolgáltatások eladása esetén.

Az EU tagállamai általában betartják az Európai Bíróság Hedquist-ítéletének (C-264/14) követelményeit, és a fiat és a virtuális valuták közötti csereügyleteket mentesítik HÉA alól.

A portugál HÉA-szabályozás szigorúan adó szempontjából kezeli a virtuális valutákat a hagyományos pénzekhez hasonló fizetési eszközként.⁸

Különleges, részletes HÉA-szabályozást találunk Svájcban, ahol a HÉA-törvény különbséget tesz a fizetési, az eszköz és a utility tokenek eladása között. Csak ez utóbbi hozzáadottérték-adóköteles, és csak a svájci rezidens befektetők esetében.

Az Európai Bíróság Hedquist-ítélete ellenére meg kell jegyezni, hogy az Európai Központi Bank ellentétes álláspontot képvisel a virtuális pénzek tekintetében. Az EKB szerint a virtuális pénzeket nem használják széles körben az értékcserére, jogi szempontból nem minősülnek pénzek, és – fizikailag kibocsátott verziók hiányában – nem tekinthetők fizetőeszköznek sem. Ugyanakkor nem zárja ki az EKB a virtuális pénzek szerződéses pénzként történő felhasználását magánfelek között.⁹

Sajnos Magyarországon nincs külön jogszabály a semmiféle virtuális pénzben teljesített tranzakcióra. A magyar törvények (beleértve az adótörvényeket is) egyáltalán nem utalnak a virtuális pénzekre, azok jogi helyzetére, és a kormány vagy az adóhatóság sem tett közzé hivatalos útmutatást a virtuális pénzekről és azok adóztatásáról.

5. Virtuális valuták és adózás

Az adózás területén az első kérdésként feltehető, hogy lehet-e az adókat virtuális pénzben fizetni. A legtöbb állam, pontosabban mindegyikük adók megfizetését kizárólag a saját maga által kibocsátott pénznemben fogadja. A saját valutában történő adóbevezetés a szuverenitás egyik alapeleme. Ha a virtuális valutákban történő adófizetés

⁸ Portuguese Tax Authority Ruling No 12904 of 15 February 2018.

⁹ European Central Bank: *Virtual Currency Schemes – further analysis*. European Central Bank, February 2015, 24.

megengedett lenne, ez a saját valuta elutasítását jelenthetné annak minden következményével együtt. Másrészt, ha nem megengedett az adók megfizetése virtuális pénzben, akkor az árfolyamkockázat okán komoly akadályt gördít a virtuális pénzek mindennapi használata elé is.

Virtuális pénzekben alapuló üzleti modell szerint működő vállalkozások vállalkozások esetén azonban ésszerű lehet, hogy az adók megfizetését virtuális pénzben mégis lehetővé tegyék. A svájci Zug kantonban egy egyedi megoldást találtak erre a problémára, ahol 2017-től bizonyos adók (konkrétan kereskedelmi nyilvántartási illetékek) virtuális valutában történő megfizetését egy speciális közvetítőn keresztül tették lehetővé. Az állam kockázatainak kiküszöbölése érdekében a virtuális pénzben teljesített fizetések végrehajtása egy kiválasztott közvetítő társaságon keresztül történik. A fizetendő adó összegét CHF-ben határozzák meg a helyi törvények és a közvetítő mindig az aktuális árfolyamot alkalmazza ennek virtuális pénzbeni értékeként. A fizetendő összeget Bitcoinban vagy Ethereumban indítják el, ezt a közvetítő váltja át és az adóhatósághoz CHF-ben érkezik be.

A jövedelemadózás területén a bányászati tevékenységek, a fizetések és a tőzsdei nyereségek adóztatásával szükséges foglalkozni.

A magánszemélyek bányászati tevékenységeinek adóztatásakor az a kérdés, hogyan lehet meghatározni a jövedelemtípust, mely személyi jövedelemadó¹⁰ bevételi kategóriáját kell alkalmazni. Mivel ez a tevékenység nem tartozik a külön adózó jövedelmek egyikébe sem, leginkább önálló tevékenységből származó jövedelemként adóztatandó (a szerző véleménye szerint). Társasági adó esetén a bányászati tevékenységekből származó bevételek akkor tekinthetők pénzügyi bevételnek, ha a bányászott virtuális eszközt pénzként számolják el. (Ha nem ismerik el, része lehet az általános üzleti bevételeknek). A magyar számviteli szabályok keretében továbbra is nyitott kérdés, hogyan lehet kiszámítani a jelentős árfolyamváltozással kapcsolatos céltartalékokat? A legfontosabb kihívás a pontosan meghatározott alkalmazandó árfolyam hiánya. Sem a virtuálispenzcek globálisan egységes árfolyama nem létezik, sem pedig a magyar adó- illetve számviteli törvények nem határoznak meg olyan forrást vagy intézményt, amely által jegyzett vagy közölt árfolyamot alkalmazni kellene. A virtuális pénzekkel különféle elektronikus piacokon illetve platformokon kereskednek, ahol különféle árfolyamok találhatóak.

Mindezeken túl a virtuális pénzben megkeresett és munkabéreként kapott fizetések vagy egyéb javadalmazások esetén ugyanez a kérdés vetődik fel. Ebben az esetben a meghatározás hiánya további bizonytalanságot eredményez az időzítésben: mikori árfolyamot kell alkalmazni? A tranzakció időpontja, vagy év végi, vagy egy adott időszak átlaga alapján számított árfolyamot?

Az adóköteles jövedelmek speciális területe az átváltási tevékenységekből származó nyereség adóztatása. A magyar személyi jövedelemadóról szóló törvény rendelkezései szerint a hagyományos pénzekkel történő pénzváltási tevékenységből származó nem kereskedelmi haszon mentesül a jövedelemadó alól Magyarországon.¹¹ Az említett rendelkezések azonban csak a hagyományos valuták/devizák közötti átváltási tranzakciók

¹⁰ 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról (Szja. törvény).

¹¹ Szja. törvény 1. sz. melléklet 7.1. pont.

nyereségére alkalmazandók, mivel a magyar szabályozás (mind az adójogi, mind az egyéb szabályozás) nem ismeri el a virtuális pénzeket valutának, illetve devizaként. Következésképpen a virtuális valuták közötti, a hagyományos és virtuális közötti átváltási tevékenységekből származó nyereség mindegyik esetben adóköteles.

A jövedelemadó mellett a kereskedelmi tevékenységek forgalmi adóztatása (áfa) is fontos kérdéseket vet fel, mivel a termékértékesítés vagy szolgáltatás ellenértékét egyre gyakrabban lehet virtuális pénzben rendezni. Ezekben az esetekben az a kérdés, hogyan lehet meghatározni az ilyen tranzakciókat a áfa-rendszerben? A virtuális valutaátutalás fizetésnek tekinthető-e? Az Európai Bíróság a közismert és fent említett Hedquist-ítéletében már kijelentette, hogy a Bitcoin és a hagyományos valuták közötti átváltási szolgáltatásokat pénzügyi szolgáltatásoknak kell tekinteni, és mentesülnek hozzáadottérték adó aló. Ez az ítélet csak az áfa-köteles ügyletek meghatározott részére ad útmutatást.

Az áruk és szolgáltatások ellenértékének virtuális pénzben történő kiegyenlítése tehát speciális kérdéseket vet fel abban az esetben, ha a virtuális pénzeket nem ismerik el pénzként. Ebben az esetben a virtuális pénz árukkal és szolgáltatásokkal való cseréjét magában foglaló tranzakciókat csereügyletként kell kezelni: egyrésztől áruk vagy szolgáltatások szállítása, másrésztől virtuális valuta értékesítése kombinációját. Ez a helyzet kedvezőtlen eredményhez vezet, azonban egyes országokban (például Új-Zélandon) ezekre az ügyletekre továbbra is a GST (áruk és szolgáltatások adója – az uniós hozzáadottértékadóhoz hasonló adó) vonatkozik.¹²

Az EU-ban e kérdéskör az áfa-harmonizáció okán valamennyi tagállamban felmerül, és ezek központi eleme a bármely virtuális pénzben által kiegyenlített vásárlások esetén az adóalap meghatározásának mikéntje. A Héa irányelv 230. cikke azt követeli meg, hogy a számlán feltüntetett összegeket bármilyen pénznemben, a fizetendő héa összegét azonban adott tagállam nemzeti hivatalos pénznemében kell kifejezni. Az adóalapot az irányelv adóztatandó összegnek nevezi, amely magában foglal mindent, ami az ellenértékét képezi, ami abba beletartozik. Következésképpen az adóalapot valamely EU tagállam hivatalos pénznemében kell kifejezni. Az irányelv (amelyet 2006-ban fogadtak el) nem utal virtuális pénzekre semmilyen tekintetben. A történeti értelmezés módszereinek alkalmazásával ugyanakkor a valuta fogalma alatt csak a hagyományos valutát érthetjük.

A hozzáadottértékadó keretein belül a virtuális pénzek fizetési eszközként történő felhasználása megkövetelheti az árfolyamok dokumentálását is.

A magyar általános forgalmi adóról szóló törvény¹³ szerint áruk és szolgáltatások vásárlása esetén az adóalapot pénzben kifejezett ellenértékként kell meghatározni. Ha az ellenértéket nem pénzben fejezik ki, akkor az adóalap összegét a szokásos piaci érték alapján kell kiszámítani. A legfontosabb kérdés azonban az, hogyan lehet meghatározni a szokásos piaci értéket? Az áfa-törvény 80. §-a meghatározza, hogy milyen árfolyamokat lehet alkalmazni. Ezek azonban csak a hagyományos valuták átváltási árfolyamai lehetnek. Sem a központi bank, sem a kereskedelmi bankok nem tesznek közzé

¹² Deemple BUDHIA – Tom HUNT: New Zealand. In: Michael S. SACKHEIM – Nathan A. HOWELL (eds.): *The Virtual Currency Regulation Review*. London, The Law Business Research Ltd., 2019.

¹³ 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról.

a virtuális valuták átváltására vonatkozó hivatalos árfolyamot. Ilyen körülmények között jelentős a bizonytalanság az alkalmazandó árfolyam meghatározása tekintetében. A különféle platformok¹⁴ által közzétett árfolyamok alkalmazhatók ugyan, de nincs törvényileg meghatározott hivatalos számítási mechanizmus, amelyet alkalmazni kellene. Vásárlás esetén az ügylet áruk cseréjének minősül (egyrészt az eladandó áruk, másrészt a virtuális pénz jelenik meg az ügyletben), és ebben az esetben a vonatkozó adószabályok megkövetelik a szokásos piaci ár meghatározását mindkét az adótárgy tekintetében. Ezen a ponton ugyanazzal a fentebb leírt kérdéssel kell szembenézni: a hiányzik a hivatalos árfolyam-meghatározási módszer. Megoldásként két lehetséges módszer létezik. Vagy általánosan törvényileg elismerik pénznek a virtuális pénzeket, vagy megtörténik ez az elismerés legalább az adózás céljából, és ezekben az esetekben a bankok megkezdhetik az átváltási árfolyamok közzétételét. A jelenlegi, szabályozatlan helyzet jogi bizonytalanságot eredményez, és következőképpen akadályozza a vállalkozás és a szerződés szabadságát.

Egyes országokban (például Norvégiában) a virtuális valutákat olyan eszközöknek tekintik, amelyekre a vagyonadó vonatkozik. Adóköteles a tőkenyeresség (míg a veszteségek levonhatók az adóalaptól) és az egyes adófizetők nettó vagyona. Magyarországon ilyen adó nem létezik.¹⁵

6. Kényszerintézkedések és a virtuális pénzek

Alapvető kérdés, hogy a virtuális pénzek koncepciója és technikai jellemzői – a blokklánc és a mosztott főkönyvi technológia – lehetővé teszik-e az állami hatóságok által a virtuális pénz tulajdonosaival illetve felhasználóival szemben alkalmazandó bármely kényszerintézkedés alkalmazását?

A virtuális pénzekhez való hozzáférés ún. tárcákon keresztül történik, amelyek lehetnek webalapúak, vagy számítógépekre, vagy mobil eszközökre telepített szoftver alapúak, vagy hardverek, vagy akár papír tárcák is. Ezek a tárcák nem hasonlítanak egy bankszámlához, ahol a bank kötelezhető a kényszerintézkedések végrehajtására. A tárolt adatokhoz csak érvényes privát kulcs segítségével lehet hozzáférni. A privát kulcsot a tulajdonos hozza létre, és a virtuális pénz „érmék” nem érhetők el a privát kulcs nélkül.

A virtuális pénzeszközökre foganatosított bármilyen korlátozásnak, kényszerintézkedésnek, lefoglalásának számos előfeltétele van mind jogi, mind pedig technikai értelemben. Elsőként a tényleges tulajdonos felderítésére és azonosítására van szükség. A virtuális pénz többsége (köztük a Bitcoin) esetében az átruházási láncot vissza lehet fejteni és a tulajdonost be lehet azonosítani, míg a Monero és néhány más esetben ez nem lehetséges.

Abban az esetben, ha a tulajdonos azonosításra kerül is, a privát kulcshoz való hozzáférés szintén nélkülözhetetlen. A magánkulcsok önkéntes átadása sok esetben megkérdőjelezhető eredményességű. Ezenkívül a személyes kulcsok többszörözhetők, különféle helyeken tárolhatók és akár több személy hozzáférését is lehetővé teszik,

¹⁴ Pl. Coinmarketcap, Bloomberg, Coinbase.

¹⁵ Vö. az 1999 március 26-i norvég adó törvény Art. 5-1 (2) és 6-2 (1).

amennyiben korábban többek megismerhették (pl. családtagok, üzlettársak). Következésképpen a sikeres kényszerintézkedések végrehajtása érdekében a hatóságoknak a magánkulcs megismerése után a lehető leghamarabb át kell tenniük a lefoglalt virtuális pénzeket a kényszerintézkedést foganatosító hivatalos pénztárcájukba. Nyilvánvalóan e tevékenység előfeltétele hivatalos pénztárcák létrehozása. A vonatkozó hatályos magyar törvények egyelőre nem tartalmazznak speciális szabályokat a hivatalos virtuális valuta pénztárcák létrehozására és kezelésére.

Mivel a jól működő jogrendszer és a jobbiztonság egyik alapját a hatékony végrehajtás képezi, ezért a bemutatott problémák az egyik legsúlyosabb kockázatnak tekinthetők a jogrendszer működésének szempontjából.

7. Következtetések

E rövid tanulmányban bemutatott kérdések alapján világosan láthatjuk, hogy az alapvető kérdés nem az, hogy szükség van-e a szabályozásra. Az igazi kérdés az, hogyan lehet meghatározni és osztályozni a virtuális valutákat, és milyen kérdéseket indokolt, illetve célszerű szabályozni a hatékonyan és szabályosan működő pénzügyi és jogi rendszer fenntartása érdekében?

Nyilvánvaló, hogy a társadalomnak és a jogrendszernek – beleértve annak részeként az adójogi szabályozást is – alkalmazkodnia kell az új technológiához és a technológia alapú pénzügyekhez. Az első lehetséges szabályozási lépések a következők:

- 1.) A fizetési eszközként általánosan használt virtuális pénzeket legalább az adózás szempontjából pénznek kellene tekintenünk és ehhez megfelelően szükséges lenne módosítani az adójogi szabályokat. Különösen, de nem kizárólag, ez az elismerés nélkülözhetetlen lenne az áfa-alap számítási módszerére alkalmazandó szabályok, a hagyományos és virtuális közti átváltási szolgáltatások, valamint a virtuális pénzben folyósított kölcsönök stb. esetén.
- 2.) A szabályozási lépéseknek nem szabad csak a virtuális pénzekre vagy a virtuális eszközökre összpontosítaniuk. A blokklánc és a megosztott főkönyvi technológia (DLT) sok más jogterületen (pl. értékpapírjog, kötelmi jog területén) is eredményesen alkalmazható, amint azt a svájci példák mutatják.
- 3.) Alapvető fontosságú lenne a hagyományos és virtuális pénzek közti pénzváltó, közvetítő tevékenységek szabályozása és ellenőrzése nem pusztán pénzmosás elleni szabályozási szempontból.
- 4.) Az adózás esetében különösen egyértelmű szabályozási iránymutatások lennének nélkülözhetetlenek. A jobbiztonság követelménye érdekében biztosítani kell a jog következetességét – különösen az adózás területén –, valamint egyértelmű szabályozási kereteket.
- 5.) A jogrendszer működésének egésze szempontjából különösen lényeges kérdés, hogy technológiai és szabályozási szempontból miként működtethető egy hatékony kényszerintézkedési rendszer, amely mind a magánjogi végrehajtási, mind pedig a közigazgatási, illetve büntetőjogi korlátozó intézkedések esetében alkalmazható.

Összességében tehát számos okot lehet találni a jogi szabályozás indokoltságára. A kérdés szőnyeg alá seprése biztosan nem jó válasz.